

Hanna Bazhenova

Rola ruchu wolontariackiego w obronie Ukrainy przed rosyjską agresją

Od 24 lutego 2022 r. na Ukrainie nastąpił istotny wzrost ruchów wolontariackich. Aby wesprzeć siły zbrojne, Ukraińcy w ramach wolontariatu organizują zbiórki pieniędzy, kupują niezbędne artykuły, pomagają w przewożeniu ludzi itp. Część wolontariuszy pracuje samodzielnie, inni dołączają do już istniejących organizacji charytatywnych i społecznych, a niektórzy tworzą własne organizacje, co umożliwi im skuteczniejsze działanie. Ukraińskie organizacje społeczeństwa obywatelskiego zademonstrowały, że są w stanie wesprzeć państwo i zjednoczyć miliony ludzi w swoim kraju i na całym świecie w celu obrony przed agresją Rosji.

Zarys ogólny. W porównaniu z innymi państwami ukraiński ruch wolontariacki jest zjawiskiem stosunkowo młodym. Według rankingu World Giving Index w 2010 r. Ukraina zajmowała 150 miejsce na świecie pod kątem zaangażowania w wolontariat, przy czym aktywność na tym polu wykazywało jedynie 5% ludności kraju. Szczególny pod tym względem był rok 2014. Ruchy wolontariackie, które wtedy powstały, pokazały wysoki poziom świadomości obywatelskiej społeczeństwa ukraińskiego i jego zdolność do efektywnej samoorganizacji. Ruchy te zaczęły swoją działalność od pomocy uczestnikom Euromajdanu, a następnie skupiły się na uzupełnianiu zaopatrzenia armii ukraińskiej: żołnierzom kupowano elementy umundurowania, obuwie, hełmy, kamizelki kuloodporne, kamery termowizyjne, drony i zestawy medyczne. W tym czasie zaobserwowano również gwałtowny wzrost liczby rejestrowanych przez urzędy państwowe organizacji społecznych i charytatywnych. W efekcie już w 2018 r. Ukraina przesunęła się na 81 miejsce w rankingu World Giving Index.

Od tego czasu intensywność ruchu wolontariackiego na Ukrainie była różna. Jednak obecnie ma on zupełnie inny rozmiar w porównaniu z poprzednim okresem i odgrywa niezwykle ważną rolę w utrzymaniu obronności i humanitarnej stabilności państwa. Według Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy od 24 lutego do 30 czerwca 2022 r. w kraju zarejestrowano 4365 organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym 3364 charytatywnych i 1001 społecznych. Kluczową różnicą między tymi organizacjami są cele ich działania: organizacje charytatywne zajmują się działalnością charytatywną, podczas gdy organizacje społeczne mają na celu połączenie wysiłków dla rozwiązania konkretnych problemów. Część organizacji powstała niedawno, natomiast pozostałe wcześniej funkcjonowały nieformalnie, a teraz wystąpiły o uzyskanie oficjalnego statusu.

Typy organizacji wolontariackich. Organizacje wolontariackie dzielą się na oficjalne i nieoficjalne. Oficjalne organizacje są zobowiązane do posiadania państwowej rejestracji, co pozwala im współpracować z instytucjami międzynarodowymi i osobami prawnymi, a także przyciągać inwestycje i otrzymywać dotacje od rządu Ukrainy. Takie organizacje dysponują zwykle szerokim wachlarzem pomocy: mogą między innymi kupować duże partie amunicji i sprzętu wojskowego w sąsiednich państwach, a także przyjmować pomoc finansową lub materialną w postaci różnych produktów z zagranicznych fundacji. Nieoficjalne organizacje wolontariackie powstają spontanicznie, nie mają statusu prawnego, działają we własnym imieniu jako osoby prywatne i nie mogą przyjmować finansowania od osób prawnych. Najczęściej zaspokajają one niewielki zakres potrzeb, na przykład zbierają żywność i rzeczy dla poszkodowanych podczas działań wojennych lub kupują amunicję dla konkretnych osób – krewnych albo znajomych z jednostek obrony terytorialnej.

Kierunki wolontariatu. Od czasu napaści Rosji ruch wolontariacki stał się niewątpliwie jednym z najbardziej znaczących zjawisk społecznych na Ukrainie. Organizacje społeczne, wolontariusze, fundacje charytatywne i zwykli, ale aktywni obywatele szybko się zjednoczyli w celu rozwiązywania różnych problemów, wspierania armii czy poszkodowanej ludności. Obecnie wśród głównych kierunków wolontariatu można wyróżnić takie, jak:

- zaopatrzenie Sił Zbrojnych Ukrainy w amunicję i sprzęt wojskowy;
- ewakuacja i transport uchodźców oraz osób wewnętrznje przesiedlonych;
- krwiodawstwo;
- poszukiwanie dzieci i ich rodziców;

- poszukiwanie schronienia dla ofiar wojny;
- zaopatrzenie w odzież, żywność, leki i artykuły pierwszej potrzeby;
- ratowanie zwierząt;
- pomoc samotnym starszym osobom;
- wsparcie informacyjne.

Ponadto wolontariusze udzielają bezpłatnej pomocy w ramach swojej specjalizacji zawodowej – usług medycznych, psychologicznych, edukacyjnych, kulinarnych, fryzjerskich, krawieckich, reklamowych i in. Jednak zdecydowana większość wolontariuszy i organizacji wolontariackich koncentruje się na zaspokajaniu potrzeb ukraińskiej armii, obrony terytorialnej oraz niesieniu pomocy osobom przesiedlonym i dotkniętym wojną. W rzeczywistości w dużym stopniu realizują funkcje struktur państwowych, które z powodu biurokratycznych opóźnień i braku funduszy bywają niewydolne, zwłaszcza w warunkach wojennych.

Wśród największych społecznych projektów pomocy dla wojska należy wymienić: „Help Army”, „Veteran Hub”, Fundację Charytatywną „Wróć Żywy”, „Armie SOS”, Batalion Medyczny „Szpitalnicy”, „Ukraińską Giełdę Charytatywną” i Fundację Pomocy Armii „Skrzydła Feniksa”. Dziesiątki organizacji i fundacji udzielają pomocy humanitarnej ludności cywilnej dotkniętej rosyjską inwazją, m.in.: Fundacja „Głosy Dzieci”, Fundacja Serhija Prytuły, Platforma do Szybkiego Znalezienia Pomocy na Ukrainie, „Wschód SOS”, „Euromajdan SOS” i wiele innych. Ponadto szereg inicjatyw skupiło się na ratowaniu domowych i dzikich zwierząt, które są zagrożone w wyniku rosyjskiej agresji, w szczególności: Organizacja „Solomiańskie Koty”, „Dom Uratowanych Zwierząt” i Stowarzyszenie „Pomoc Ukraińskim Zwierzętom”.

Masowy charakter i efektywność wolontariatu na Ukrainie. W dniach 30 czerwca i 1 lipca 2022 r. w Truskawcu miał miejsce Szczyt Inicjatyw Wolontariackich i Humanitarnych. Wzięli w nim udział przedstawiciele sektora społecznego i państwowego, samorządów lokalnych i instytucji międzynarodowych. Organizatorzy szczytu uzasadnili potrzebę takiego spotkania intensywnym rozwojem ruchu wolontariackiego w kraju, a także koniecznością koordynacji działalności organizacji społeczeństwa obywatelskiego i sieci wolontariackich z działaniami organów władzy państwowej i samorządów terytorialnych. Przede wszystkim chodzi o skierowanie ich pomocy na pierwszoplanowe potrzeby wojska i osób wewnątrznie przesiedlonych. Ponadto uczestnicy szczytu zostali zapoznani z efektami działań najskuteczniejszych fundacji charytatywnych, które od wielu lat funkcjonują na Ukrainie.

Fundacja „Wróć Żywy” to największa w państwie fundacja charytatywna wspierająca Siły Zbrojne oraz struktury sektora bezpieczeństwa i obrony. Jej specjalizacja to środki ochronne (kamizelki kuloodporne, hełmy), broń nieśmiercionośna (kamery termowizyjne, drony, urządzenia celownicze) oraz sprzęt techniczny (od krótkofalówek po samochody). Od 2014 r. Fundacja zebrała na potrzeby wojska ponad 3,829 mld UAH (w tym 3,547 mld UAH po 24 lutego), kupiła ponad 4400 jednostek optyki termowizyjnej (w tym ok. 3450 po 24 lutego), powyżej 3000 quadkopterów i ponad 125 rozpoznawczych bezzałogowych systemów powietrznych. Ponadto od początku pełnowymiarowej inwazji Rosji dla ukraińskich żołnierzy zostało zakupione powyżej 22,8 tys. środków ochrony, m.in. hełmów i kamizelek kuloodpornych.

W kwietniu 2022 r. Fundacja „Wróć Żywy” stała się pierwszą organizacją charytatywną, która otrzymała licencję na zakup towarów podwójnego i wojskowego zastosowania, w tym broni śmiercionośnej. Niedawno zakupiła ona kompleks samolotów bezzałogowych Bayraktar TB2 za łączną kwotę 16,5 mln USD. W przyszłości Fundacja planuje zakup pojazdów opancerzonych, moździerzy, bezzałogowców szturmowych, dronów kamikaze i samolotów załogowych.

Skutecznie działa również Fundacja Charytatywna Serhija Prytuły. Ukraiński prezenter telewizyjny, aktor i showman został wolontariuszem w 2014 r., kiedy kupował dla armii elementy ekwipunku, kamizelki kuloodporne i żywność, a następnie precyzyjny sprzęt, drony i wyposażenie stanowisk dowodzenia. W 2020 r., podczas pandemii COVID-19, Serhij Prytuła założył Fundację Charytatywną na rzecz pomocy pozamilitarnej, która od lutego 2022 r. skupiła się na pomocy humanitarnej oraz zakupie ekwipunku, sprzętu, środków medycznych i umożliwiających transport wojska. Zainwestowała zwłaszcza w zaopatrzenie 72. Brygady Obrony Terytorialnej, która broniła Kijowa. Pod koniec czerwca w ciągu trzech dni Fundacja S. Prytuły zebrała 600 mln UAH na cztery drony Bayraktar TB2. Największą część darów w tej zbiorce – 44,7% – stanowiły kwoty w wysokości 100-1000 UAH. W rezultacie firma produkcyjna Baykar postanowiła bezpłatnie przekazać Ukrainie te drony. Mają zostać dostarczone pod koniec lata.

Wnioski. Ruch wolontariacki jest jednym z decydujących czynników w wojnie Rosji z Ukrainą, pomagającym w utrzymaniu zdolności obronnych i stabilności humanitarnej kraju. W pierwszych dniach walki różne instytucje społeczeństwa obywatelskiego w szybkim tempie zmieniały kierunek swojej działalności, przestawiły się na projekty

humanitarne i informacyjne. Ukształtowała się rozległa sieć działań społecznych, począwszy od pomocy Siłom Zbrojnym Ukrainy, jednostkom obrony terytorialnej i ludności cywilnej, a kończąc na przeciwstawianiu się rosyjskiej propagandzie.

Setki tysięcy obywateli dołączyło do „frontu wolontariackiego”. Codziennie kupują, zbierają i dostarczają pomoc humanitarną i charytatywną ukraińskiemu wojsku oraz osobom dotkniętym działaniami wojennymi, a także pomagają w ewakuowaniu ludzi i organizowaniu dla nich bezpłatnego zakwaterowania. Często ryzykując własnym życiem, zapewniają terminowe dostarczanie pomocy humanitarnej na tereny, na których występują problemy z żywnością, wodą oraz lekami.

Rosyjska inwazja przyczyniła się zarówno do skonsolidowania społeczeństwa ukraińskiego na froncie i w pozostałej części państwa, jak i w znacznym stopniu do wzrostu wzajemnego zaufania wśród obywateli. Stwarza to sprzyjające warunki do przemian społeczno-gospodarczych, które z kolei mogą stać się istotnym czynnikiem motywującym do odbudowy kraju w przyszłości.